

Viktor DEMOCHKO
(Chernivtsi)

**FORMATION OF DEMOCRATIC
UKRAINIAN PRESS WITHIN THE SYSTEM
OF COMMUNIST PARTY MASS MEDIA
AND ITS ROLE IN GAINING UKRAINIAN
STATE SOVEREIGNTY (1985-1991).**

In the article there are explored the process of initiation, formation of democratic and censorship-free, informal Ukrainian press and its role in gaining of the state sovereignty of Ukraine in 1985-1991.

Key words: *communist regime, Gorbachev Perestroika, glasnost, Ukraine, press, publications, national, culture revival, state development, sovereignty.*

УДК 94(477)

Світлана ГЕРЕГОВА
(Чернівці)

**СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ У США
(до 120-річчя заснування часопису
української громади «Свобода»)**

У статті проаналізовано історію заснування українського часопису у США «Свобода» у контексті становлення української преси на американському континенті наприкінці XIX – на початку XX ст. Акцентована увага на важливості ролі часопису «Свобода» у житті українських емігрантів у США, який став їхнім порадиником та інтелектуальною трибуною, і який нині зв'язує українців двох континентів.

Ключові слова: *преса, українські емігранти, часопис «Свобода», інформаційне джерело, національна самосвідомість.*

З утвердженням та зміцненням статусу України на міжнародній арені особливого значення набули питання широкого і всебічного дослідження раніше маловідомих сторінок української історії. Ситуація, в якій опинились українці у важких умовах еміграції, вимагала самоствердження українців, що відбувалося, насамперед, за допомогою українського друкованого слова.

Звернення до питань становлення української преси за кордоном є, безперечно, актуальним, адже нині продовжують діяти створені за понад столітній період заокеанської еміграції культурно-освітні, мистецькі, громадські товариства та наукові інституції українців далекого і близького зарубіжжя, діяльність яких висвітлюється на шпальтах української преси. Часописи, засновані свого часу в країнах зосередження українських емігрантів, ставали засобами зв'язку між ними й рідним краєм та чи не єдиним чинником їх національного самосвідомлення і самоорганізації.

Без сумніву, досвід заснування та становлення українських часописів у країнах поселення українців, а саме в Сполучених Штатах Америки, є надзвичайно цінним не лише з точки зору доповнення історії української еміграції, а й для формування світогляду молодого покоління, яке зростає у сучасній Україні. Важливим є також осмислення прояву тривалої ностальгії за рідним краєм, який був яскраво виражений в організаторській діяльності у сфері національної культури кращих представників української творчої еліти за кордоном. Актуальність обраної проблематики підсилюється тим, що у 2013 р. виповнюється 120 років від заснування часопису української громади «Свобода» в Америці, який зв'язує українців двох континентів і сьогодні.

Перші друковані праці, які стосуються української громади в США, були надруковані у Нью-Йорку¹. В радянській Україні однією із перших праць, яка стосувалась українців першої хвилі еміграції у Північній Америці стала монографія А.М.Шлепакова². У ряду дослідників зазначеної проблематики варто назвати науковців М.Варварцева³, В.Б.Євтуха⁴, а також представників української діаспори у США Мирона Куропаєва, автора книги «Історія української еміграції в Америці»⁵ та Василя Маркуся і його наукові доробки, вміщені у журналі «Українська діаспора», які видавав Інститут досліджень діаспори⁶.

Щодо історії української преси, то найповнішим виданням з цієї проблематики можна вважати книгу А. Животка, яка повернулася в Україну через більш ніж півстоліття після першого її видання у Мюнхені. Автор охопив широкий фактологічний матеріал, залучив до наукового обігу значний масив архівних джерел української еміграції, акцентувавши увагу на поверненні імен засновників і меценатів українських часописів, про що свідчить назва п'ятого розділу цього видання «Початки і розвиток преси у 3»єднаних державах Америки. Характер. Діячі»⁷.

Проте, незважаючи на певну розробку дослідниками проблематики, пов'язаної з діяльністю українських емігрантів у різних сферах соціально-економічного, політичного та культурного життя в країнах їх перебування, ще залишається чимало невисвітлених питань щодо становлення української преси за кордоном, що співвідноситься з періодом, який охоплює хронологічні рамки першої хвилі еміграції: остання третина XIX ст. – до початку Першої світової війни. Це був час, коли для української бідноти не залишалось нічого іншого, як, за словами І.Франка, «...або на місці гинути з голоду і нужди, або йти світ за очі з надією на кращу долю або й без надії»⁸.

Мрія бідних українців захити щасливо на клаптику землі, чутки про вільні землі, про заморський «рай», де роздають землю з лісами, виявилися си-

льнішими навіть за переслідування органів влади на півдавстрійській території України згідно із таємним циркуляром до усіх старостів і постів, виданим Галицьким намісництвом у березні 1877 р. Різними шляхами десятки, а згодом і сотні людей, поодинокі і цілими сім'ями залишали батьківські оселі та в пошуках омріяного щастя, долаючи в нелегких умовах океанські простори, усе ж діставались берегів Америки. Так, в середині 1880-х років, за даними А. Животка, в Сполучених Штатах Америки налічувалось вже до 100 тис. осіб української еміграції⁹. Перші емігранти не завжди знали свою національну приналежність, свій національно-державний ідеал, вони були розгублені, проте кількість українських емігрантів в Америці дедалі зростала.

І навіть у важких соціально-економічних умовах вони знаходили в собі сили не лише працювати, щоб вижити, але, «виборсуючись із бідності», жити з гідністю, зберігаючи власну національну самобутність. Адже вони перебирались у далекі незвідані краї, маючи Господа у серці, Кобзар та вишитий рушник, чим закладали продовження власної духовності на чужих теренах. Можливо, саме тому за межами України залишились надзвичайно потужні артефакти української культури, пройняті духом збереження національної свідомості. До ряду таких артефактів можна віднести унікальний часопис української громади «Свобода», який понад століття видається у США.

Варто зазначити, що серед представників першої хвилі української заокеанської еміграції знайшлися й освічені люди, зокрема священники, які не могли змиритись з політикою гноблення українського населення правлячих імперських династій на українських землях. Вони й стали засновниками часописів для українських емігрантів, шкіл, церков, народних будинків тощо.

У цьому контексті варто згадати ім'я українського православного священника-просвітителя Агапія Гончаренка (справжнє ім'я – Гумницький Андрій Онуфрійович), який зійшов на землю в порту північноамериканського міста Бостон 1 січня 1865 р. Уже на Різдво Христове отець Агапій відправив свою першу службу в місцевій православній церкві. Невдовзі український священник перебрався до Нью-Йорка, а згодом осів у Сан-Франциско. У США, окрім релігійної, він активно займався видавничою діяльністю. І досить успішно, бо мав за плечима певний досвід, набутий у герценському «Колоколі».

Ще перебуваючи у Лондоні та працюючи протягом 1860-1861 рр. у Вільній російській друкарні, де виходив «Колокол» та інші видання російських опозиціонерів, А. Гумницький обговорював з О. Герценом та М. Огарьовим можливість створення в Північній Америці російської друкарні для випуску нелегальної періодики¹⁰. Зауважимо, що, не-

зважаючи на участь у російському визвольному русі, він залишався українським патріотом, який хотів бачити Україну вільною. Підтвердженням цього стала публікація А. Гумницького, приурочена вшануванню пам'яті Т.Г.Шевченка одразу після смерті поета, підписана «Від Ієродиякона Агапія», – перша стаття українською мовою, вміщена у «Колоколі».

Тож не дивно, що майже одразу після прибуття на американський континент, А. Гончаренко задумався над заснуванням першої на американському континенті російської друкарні. Придбавши на власні кошти за 1,6 тис. доларів російські шрифти для видання газети, він 4 жовтня 1867 р. вирушив до Сан-Франциска, а вже 1 березня 1868 р. з'явився перший номер російського періодичного видання – двомовної газети з англійською назвою «Alaska Herald» («Вісник Аляски») і російським підзаголовком: «Издатель Пресвитер Агапий Гончаренко». Ціна за номер становила – 20 центів, на рік – 4 долари. Перші три номери вийшли з однією англійською назвою, а з № 4 (15 квітня 1868 р.) над російським текстом з'явився заголовок російською мовою – «Свобода»¹¹.

У перших числах цього нового видання, що відразу набув популярності серед демократичної американської громадськості, національно свідомих українців США, друкувались уривки із поем Т. Г. Шевченка, матеріали, спрямовані проти імперської політики Росії, на захист поневолених нею народів: як в Євразії, так і на крайній півночі Америки. Свою газету А. Гончаренко розповсюджував не лише у США, на Алясці, а нелегально переправляв її у царську Росію, насамперед, у Сибір, його східну частину, адресуючи її тисячам українців – нащадків запорозьких козаків, які там проживали.

Незалежна позиція українського політичного емігранта викликала невдоволення не тільки у представників місцевої влади, а й російського посла у Вашингтоні. А. Гончаренко був позбавлений субсидій на друк часопису. І протягом 1869-1871 рр. він продовжував видання часопису за власний рахунок. Улітку 1872 р. А. Гончаренко розпочав видавати суто російський друкований орган під назвою «Свобода» – простая речь, издаваемая Агапием Гончаренко». Усього вийшло п'ять номерів цього видання. У 1872 р.: № 1 (1 вересня), № 2 (28 вересня), № 3 (14 грудня), у 1873 р.: № 4 (2 лютого) та № 5, останній (1 червня). Психологічний тиск з боку урядових чиновників і фінансові проблеми незалежного часопису змусили А. Гончаренка припинити видання «Свободи»: у 1873 р. вийшов останній номер газети. Він продав друкарню американцеві Г. Джорджу, а російські шрифти передав Банкрофтській друкарні в Сан-Франциско¹².

Проте на цьому історія промовистої назви «Свобода» не закінчується: дещо пізніше її надав своє-

му виданню інший український священник у США – о. Григорій Грушка, про що піде мова нижче.

У 1884 р. українська громада міста Шенандоа (Пенсільванія) звернулася до греко-католицького митрополита Сильвестра Сембратовича з проханням надіслати для їхньої парафії священника. Ним став о. Іван Волянський (1857-1926), який прибув до Америки на початку грудня 1884 р. Душпастир будував церкви, утворював «запомогові» братства, закладав кооперативні організації, «просвіти», школи, читальні. Заснування української газети він розглядав як важливий засіб допомогти землякам зберегти релігійну й національну тотожність. З цією метою він розпочав видання в Шенандоа газети «Америка», перше число якої з'явилося 15 серпня 1886 р.¹³

В 1887 р. о. Волянському на допомогу прибув другий український священник з Галичини, о. Зиновій Ляхович, проте він невдовзі помер. Як згадував д-р Лука Мишуга, «на його місце прибув о. Кость Андрухович з Галичини. Четвертим священником був о. Олександр Дзубай, що прибув із Закарпаття в 1889 р. та осів у Вилкс Варє, Па. В тім самім році прибув із Закарпаття василіянин о. Кирило Гулович, що осів у Фріленді, а з Галичини прибув 1890 р. пізніший засновник «Свободи» о. Григорій Грушка, котрий осів у Джерзі Ситі, її. Дж. В тім самім часі прибув іще з Галичини о. Т. Обушкевич. Потім почало вже напливати чимраз більше число греко-католицьких священників, але із Закарпаття під Угорщиною». І далі: «Треба згадати, що о. Волянський спровадив теж кілька молодих світських інтелігентів, а першим був студент Володимир Сіменович, що прибув до Шенандоа в 25 березні 1887 р. Йому то віддав о. Волянський відразу редакцію заложеного ним українського тижневика «Америка»¹⁴.

Передбачалося, що газета має виходити раз на два тижні, але через брак коштів та зайнятість редактора Волянського періодичність була рідшою. Газета виходила три з половиною роки й припинила існування у лютому 1890 р., тобто через півроку після відкриття о. Івана Волянського в Галичину.

Українське друковане слово з перших днів появи преси у США почало закликати читацьку аудиторію до самоорганізації українців. Українська преса плекала у середовищі емігрантів ідею всенациональної єдності народу як передумову національного визволення й самостійності держави; закликала дбати про національні культурні здобутки, самовдосконалення тощо.

Друковані органи подавали інформацію про події всередині країни і за кордоном, повідомляли незалежних читачів про життя українських громадських організацій, їхні плани на майбутнє, знайомили своїх читачів з історією рідного краю, його культурою та релігією.

15 вересня 1893 р. завдяки діяльності греко-католицьких священників, які виїхали на еміграцію, побачив світ перший номер часопису української громади «Свобода». Засновником і першим редактором «Свободи» вважається о. Григорій Грушка. За словами його наступника на посаді головного редактора о. Н. Дмитріва, Г. Грушка був «першим дійсним патріотом на американській Україні. ... Ім'я о. Григорія Грушки буде записане великими і значними буквами в історії американської України».¹⁵

Передумови створення часопису «Свобода» на землях американського континенту якнайкраще характеризують слова о. Г. Грушки, які той виголосив з нагоди 20-ї річниці існування газети. Вони вміщені у «Нарисі історії української журналістики»: «Якось туга, якийсь сум стискав серце, коли українець з браку своєї газети довідувався про самого себе чи то з польських, чи словацьких газет, де наші справи не раз дуже брехливо представлено. Отже, в тих обставинах зродилась у мене мрія видавати власний часопис, писаний українським серцем, українською мовою, нав'язаний українським духом. Незважаючи на всякі труднощі й перешкоди, постановив я видавати українську газету, називаючи її «Свобода», бо український народ від віків бажає свободи. Врадуваний, що маю вже назву газети, замовив я у фабриці за 25 дол. заголовок «Свобода»... Але що далі почати?... Нова розпука, що зачата робота скінчиться нічим, що заслабі мої сили довершити задуману ціль. Але тоді прийшов мені несподівано з поміччю Дионісій Салай, котрий, як знавець, завів мене до торгівлі друкарських причандалів, де за 100 дол. за його вказівкою справив я все потрібне для друкування газети»...¹⁶ За словами А. Животка, ініціатором назви «Свобода» був Денис Пирч – співробітник перед тим москвофільського угорського «Американсько-Руського Вестника», а потім «Свободи» – А. Ж.)¹⁷.

І хоча статті не мали дослідницького характеру, бо писалися очевидцями подій, переоцінити їх значення важко, бо нерідко лише в них знайшли відображення перші кроки українців в далекій заокеанській країні. Крім цього, до виникнення української преси у Канаді і Бразилії («Канадійська Русь», 1896 і «Вісті з Бразилії», 1897) «Свобода» «обслуговувала» і ці країни.

Часопис видавався без-будь якої державної опіки чи допомоги, виключно на гроші своїх передплатників, ставши для них порадиником, рідною домівкою та інтелектуальною трибуною. Адже за океан виїжджали ті, які вдома не мали жодної перспективи: бідні, знедолені мешканці Галичини, Закарпаття та Буковини. І хоча точну цифру емігрантів визначити майже неможливо, адже страх повернення назад нерідко призводив до замовчування людьми своєї національності, проте на по-

чатку ХХ ст. (1909 р.) у США уже налічувалось 470 тис. українців¹⁸.

Перший номер «Свободи» був надрукований у Джерсі-Сіті у вересні 1893 р. із зверненням до русинів-емігрантів: «Браття русини! Народє Руський! Родимці! Пускаючи цей перший нумер нашого часопису в широкий світ, кличемо Вас щиро руським братським голосом: прийміть і привітайте, як свою, «Свободу»!»¹⁹ Перші номери газети мали лише чотири сторінки і виходили один раз на два тижні накладом 2,2 тис. прим.

Варто зазначити, що видання газети мало практичні наслідки. 30 травня 1894 р. українськими емігрантами в Америці, більшість з яких склали вихідці із західноукраїнських земель, була заснована громадсько-політична організація – Український народний союз (УНС). У рік заснування УНС, в Америці вже перебувало 30 греко-католицьких священників, з яких 26 прибули із Закарпаття, 4 – з Галичини. О. Г. Грушку обрали до правління, а його газету проголосили органом нової організації. Пізніше, на Дев'ятій конференції Українського Народного Союзу в 1906 р., було ухвалено, що «Свобода» має бути українсько-народною з тоном гострим, радикальним»²⁰. Це рішення було прийнято з метою підкреслення її служіння саме українським національним справам, тому більша частина часопису була присвячена саме цій темі.

З 15 вересня 1893 до червня 1895 газета виходила у Джерсі-Сіті, пізніше – у Шамокові, Маунт-Кармелі, Оліфанті, Скрентоні, з 1903 р. – у Нью-Йорку, а з 1911 – знову в Джерсі-Сіті. Заснована як двотижневик, «Свобода» з 1894 р. стала тижневиком, а з 1921 року виходила щоденно. З 1999 р. головна українська газета Америки знову перейшла на щотижневу періодичність і нині виходить по п'ятницях накладом 20 тис., забезпечуючи українців поза США інформацією про українські справи.

Першими редакторами «Свободи» були о. Григорій Грушка (1893–1895), о. Нестор Дмитрів (1895–1897), о. Стефан Макар (1897–1900), о. Іван Ардан (1900–1907). Згодом – Антін Цурковський (1907–1909 і 1911), Осип Стеткевич (1910–1911 і 1912–1919), Володимир Лотоцький (1919–1926) та ін. Тут варто навести слова д-ра О. Кравченюка, який зазначав: «На місце священників-піонерів, перших редакторів «Свободи», приходили світські люди, інколи різних світоглядів, на місце безпросвітних і несвідомих своєї національності читачів прийшли нові з вищим інтелектуальним рівнем і свідомі українці, а матеріалам, пристосованим у початках виключно до повсякденних потреб давніх імігрантів, прийшли на зміну матеріали високоякісні, пристосовані до модерних часів та до модерної освіченої читацької публіки»²¹. Не змінилася за весь цей час головна мета «Свободи» – всебічне служіння інтересам українства.

Дописувачами «Свободи» були такі відомі діячі української історії як Іван Франко, Михайло Грушевський, Симон Петлюра, Михайло Павлик. Цікаво, що вищезгадуваний А. Гончаренко, який продавши друкарню та придбавши 50 акрів (20,2 га) землі в 26 милях від Сан-Франциско, заснував на цих землях хутір із назвою «Україна», все ж не полишав громадської діяльності. Як він сам зазначав, різноманітну інформацію про життя співвітчизників та події в Україні він отримував з першого українського періодичного видання в США – газети «Свобода». А. Гончаренко встановив зв'язки з видавцями часопису й направляв до нього матеріали з аналізом ситуації в країні, що знаходили відображення на шпальтах «Свободи»²².

Під впливом «Свободи» неусвідомлена етнічна маса поступово сформувала зрілого й національно свідомого читача, який підтримував не лише свої духовні потреби у рідному слові, книжці, церкві, але й чимало жертвував для допомоги «старому краю».

У роки Першої світової війни і збройної визвольної боротьби українського народу «Свобода» підтримала ідею УНС про створення народного фонду для підтримки українців старого краю у кожній місцевості Америки. Так, на титульній сторінці одного з номерів газети був вміщений заклик такого змісту: «Якщо не можемо допомогти своїм братам збройно – допоможемо іншим ділом. Це діло – то твір нашої праці – гріш. Кожний з нас мусить віддати стільки, скільки зможе для допомоги Батьківщині»²³. Реалізуючи заклик, в Україну кожного тижня надсилались певні кошти, які обчислювались майже сотнями доларів. Пізніше ця допомога продовжувалася: лише з 1912 по 1917 рр. Для підтримки різних фондів в Україну було відправлено більше 50 тис. доларів. На сторінках «Свободи» друкувались численні листи на підтримку Центральної Ради, вимоги припинити окупацію України. Навіть чимало юнаків виявляло бажання служити добровольцями в українській армії, боротися за волю України²⁴.

Власне, газета стала публічною трибуною, де інтелектуали обговорювали насущні українські проблеми. Маючи своїх кореспондентів на місцях, часопис забезпечував подання нагальної інформації. Крім цього, завдяки можливості вільного перегляду провідних світових засобів масової інформації, «Свобода» публікувала на своїх шпальтах усе найцікавіше, що писалося про українські справи у світі.

Створення української преси на еміграції засвідчило велику духовну силу українців, їх потяг до духовного життя, до об'єднання за допомогою преси навколо спільних завдань збереження своєї національної ідентичності.

Враховуючи те, що в Америці була відсутня цензура – цей своєрідний літопис української історії

можна вважати практично безцінним: «Свобода» та її календарі нерідко є єдиним джерелом для вивчення історії поселення українських емігрантів у Північній і Південній Америці.

Отже, 120-річна діяльність «Свободи», яка від свого початку і дотепер, безперервно діє в інтересах української громади, можна назвати одним з найяскравіших громадсько-культурних здобутків українства США.

Цей часопис ще в кінці ХІХ ст. взяв на себе і продовжує гідно нести й нині місію центра національно-духовного об'єднання українців за кордоном. Крім того, «Свобода» займає одне із чільних місць в історії української журналістики загалом, адже належить до найстаріших органів української періодики, є унікальним феноменом та живим прикладом її історії.

«Свобода» й сьогодні вірно служить Україні. Тепер вона доступна кожному читачеві: всі числа «Свободи» (понад 20 тис. номерів) оцифровано і викладено в Інтернеті. На сайті газети «Свобода» розміщено архів усіх випусків газети, починаючи з найпершого, з правом вільного користування ними кожного відвідувача сайту, за винятком номерів газети за поточний рік, які доступні лише передплатникам. Не обмежившись цим, редакція видала чотири томи бібліографії всіх статей часопису до 1920 року включно.

Як і всім незалежним українським виданням, американській «Свободі» нелегко виживати у нинішніх умовах глобальної економічної кризи. Їй вдається діяти завдяки постійним передплатникам у США, Канаді, Бразилії, Аргентині та Австралії. Але йдуть у засвіти представники зарубіжної діаспори старшого покоління, а їхні молоді спадкоємці, на жаль, не завжди відчувають потребу в спілкуванні з українською газетою чи книжкою. У самій Україні популяризацією цього цікавого часопису, на жаль, донедавна ніхто не займався.

У цьому контексті надзвичайно приємно, що тепер про найдавніший в світі український часопис, всім бажаним можна буде дізнатися із потужної монографії «Вільне слово американської України» Петра Часта, який працював в редакції «Свободи» з 1990-х років. Книга, яка містить 52 розділи і має 816 сторінок, побачила світ в ужгородському видавництві «ТІМРАНІ». Автор, зазначаючи, що робота над книгою тривала 2 роки, так згадував про її початки: «До 1989 року газета «Свобода» була щоденною і з штатом у 12 осіб, а з того часу – щотижневою. Коли нас ставало все менше, я зрозумів, якщо я не сяду писати, то цього не зробить ніхто інший»²⁵. Він вперше дав сучасному читачеві широку картину не тільки життя самого часопису, але й контексту – як американського, так і загальноукраїнського. Художнє оформлення здійснила донька автора Е. Слуцька, а технічне редагування і комп'ютерний дизайн виконав її чоловік Ст. Слуцький.

«Вільне слово американської України» важко означити якимось чітким жанром. Бо це й не суха монографія, і не хрестоматія, і не популярна історія. Книга є ніби живою: складається із цитат надзвичайно різних авторів про велике коло найгостріших проблем української історії. Книгу, яка вже розповсюджується, захоплено приймали на презентаціях за участю автора, що відбулися в Ужгородському та Львівському університетах і в Київському інституті журналістики. Сподіваємося на презентацію цієї книги і в стінах Чернівецького університету імені Юрія Федьковича, адже вона стане у нагоді як науковцям, так і студентській аудиторії.

¹ Січинський Мирослав. Народна справа в Америці. – Нью-Йорк, 1919; Davis Jerome. The Russians and Ruthenians in America. – NY: George H. Doran Company, 1922; Настасівський М. Українська імміграція в Сполучених державах. – Нью-Йорк: Союз укр. робітничих організацій, 1934.

² Шлепаков А.М. Українська трудова еміграція в США і Канаді (кінець ХІХ – початок ХХ ст. – К.: Вид-во АН УРСР, 1960.

³ Варварцев М.М. Агапій Гончаренко – піонер української еміграції в США // УІЖ. – 1969. – № 6.

⁴ Євтух В. Українські етнічні групи в США і Канаді: соціально-економічний аспект. – К., 1980.

⁵ Ukrainians in America / by Myron V. Kurpas. – Minneapolis: Lerner Publications Company. – 1996; Курпас М. Історія української еміграції в Америці: Збереження культурної спадщини / Переклад на укр. мову Вадим Павловський. Український музей. – Нью-Йорк, 1984 та ін.

⁶ Маркус В. Чому діаспора: спроба ідентифікації поняття // Українська діаспора. – 1992. – Ч. 1; Його ж. Українська західна діаспора на порозі ХХІ ст. // Укр. діаспора. – 1993. – Ч.3 та ін.

⁷ Животко А. Історія української преси. – Мюнхен, 1989-1990. – 334 с.

⁸ Франко І. З приводу еміграції населення // Збір. тв.: у 50-ти т. / І. Франко. – К., 1985. – Т.44, кн. 2. – С. 234.

⁹ Животко А. Історія української преси. – С.168.

¹⁰ Савченко О.І. Українська зарубіжна преса наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. – Запоріжжя : ЗНУ, 2006. – С.29.

¹¹ Розенфельд Б. Агапій Гончаренко – первый российский политэмигрант [Электронный ресурс] / Terra Nova. – 2007. – № 25. – С. 25–31; № 26. – С. 27–32. – Режим доступа: <http://alliruk.livejournal.com/369893.html>

¹² Там само.

¹³ Кравченко О. Українці в Шенандоа, Пенсільванія (Сто років першої організованої української громади в США) // Українська діаспора. – 1997. – Ч.10. – С.76.

¹⁴ Д-р Володимир Сіменович. 3 мого життя // Календар У.Н.Союзу. – 1931. – Джерзі Ситі, Н.Дж. – С. 69-72.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Животко А. Нариси історії української журналістики / А. Животко. – Подєбради, 1937. – С.112.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Заставний Ф. Географія України / Ф. Заставний. – Львів, 1990. – С.123.

¹⁹ Самчук У. Слідами Піонерів: Епос Української Америки. – Джерзі Ситі: Свобода Пресс, 1979. – С. 35.

²⁰ Д-р Лука Мишуга. Пропамятна книга. Видана з нагоди сороклітнього ювілею українського народного союзу. – 1937. – С. 36.

²¹ Кравченко, О. До 100-річчя газети // Свобода. – 1993. – 15 верес. – С. 2.

²² Світ І. «Свобода» за 85 літ // Альманах Українського Народного Союзу. – Джерсі-Сіті – Нью-Йорк, 1978. – С. 58.

²³ Свобода: Український дневник. – Джерсі Сіті. [1893–1925]. – 1914. – 10 верес.

²⁴ Крупський І. Національно-патріотична журналістика України (кінець 19 – перша чверть 20 ст.). – Львів: Світ, 1995. – С. 90.

²⁵ Українська газета в Америці почалася із закарпатців і редагується закарпатцем [Електронний ресурс] // Режим доступа: <http://zakarpattya.net.ua/Special/103180-Ukrainska-hazeta-v-Amerytsi-pochalasia-iz-zakarpattsiv-i-redahuietsia-zakarpattsem>

Светлана ГЕРЕГОВА
(Черновцы)

СТАНОВЛЕНИЕ УКРАИНСКОЙ ПРЕССЫ В США

(к 120-летию основания украинской газеты
«Свобода»)

В статье проанализирована история основания украинской газеты в США «Свобода» в контексте становления украинской прессы на американском континенте в конце XIX – начале XX ст. Акцентировано внимание на роли в жизни украинских эмигрантов

в США газеты «Свобода», которая стала их советчиком и интеллектуальной трибуной, и которая и сегодня связывает украинцев двух континентов.

Ключевые слова: пресса, украинские эмигранты, газета «Свобода», информационный источник, национальное самосознание.

Svitlana GEREGOVA
(Chernitsi)

THE UKRAINIAN PRESS ESTABLISHMENT IN THE USA (Dedicated to 120th-anniversary of the Ukrainian community's periodical «Svoboda (Freedom)» establishing)

The article analyses the course of developing and establishing of the Ukrainian community's periodical «Svoboda (Freedom)» in the USA in the context of the Ukrainian press gaining influence in the American continent in late 19th – early 20th centuries.

Of particular importance is domineering of the periodical «Svoboda» in the social and political life of the Ukrainian emigrants in the USA, becoming their mainstream press, to serve as an advisor and intellectual forum, putting The Ukrainians of both continents together.

Key terms: the press, the Ukrainian emigrants, periodical «Svoboda» information source, national identity.